

NAWRACAĆ SIĘ (37) *vb impf i być może pf*

impf (39), *może pf* (1) *Wer Kaz* 300.

się (21), *sie* (16).

Pierwsze i trzecie a jasne; -rã- (23), -ra- (10); -rã- *RejWiz, WujJudConf, RejPosWstaw, BudBib* (4), *KarnNap, SkarJedn, WerKaz, PudłFr, WujNT* (4), *WysKaz, CzahTr, SkarKazSej*; -ra- *LubPs, BibRadz* (3), *Mącz* (3), *HistRzym, RejPos*; -rã-:-ra- *SkarŻyw* (5:1).

praes 1 sg nawracam się (3). ◇ *3 sg* nawracą się (6). ◇ *2 pl* nawracacie się (3). ◇ *3 pl* nawracają się (8). ◇ *praet 3 sg m* nawraciał się (3). *n* nawracało się (2). ◇ *3 pl m pers* nawracali się (3). ◇ *imp 2 sg* nawracaj się (1). ◇ *3 sg* niech się nawracą (1). ◇ *2 pl* nawracajcie się (1). ◇ *con 3 sg m* by się nawraciał (2). ◇ *3 pl m pers* by się nawracali (2). ◇ *part praes act* nawracając się (2).

Sł stp s.v. nawracać, Cn notuje, Linde XVIII w. s.v. nawrot.

1. Obierać jakiś kierunek, kierować się gdzieś; declinare PolAnt [do czego] (2) :

Zwrot: »wspak się nawracać« (1): Bo co daż do żołądká toć fie w krew obraca/ A wípák do wíztykch człónkow zálie [= z kolei] fie náwraca. *RejWiz* 61v.

W przen (1) : Niech fie nie náwraca do drog iey [*ladacznicy*] ferce twoie *BudBib Prov* 7/25.

2. Iść lub przybywać na poprzednie miejsce; revolare Mącz; remeare Calep; convertere, vertere Cn (5) : *Remeo – Nawraczam fie. Calep* 909b.

nawracać się z czego (1): Iáko *Homerus* Achileśa opifuie gdy fie zbitew nawracał *KwiatKsiąż* P2v.

nawracać się dokąd (1): *Triumpbus, Piżne* [...] wiechánie w miáło *Rzym* *Hetmaná* którego/ który fie po zwicięftwie á po porażeniu nieprzyacioł *Rzimskich* do *Rzimu* náwracał *Mącz* 466a.

Zwrot: »zaś się nawracać« (1): *Revolo, Odlatam/ wracam fie ná zad/ álbo fie zaś náwracam Mącz* 506a.

W przen (1) : tedy o to profzę vniżenie/ iáko oštátni z tych ktorzy byli przeciwko ofobie *W.M.* ábyś [...] w Miłościwą łáskę fwą vkorzonego przyiąć raczył [...]. Nie wątpię że też [*łaskę*] y ia poznam po ofobie *W.M.* mego *Mciwego Páná*/ gdyż fie náwracam *sub umbra alarum Patriae meae*, która nigdy nie pogárdzálá człowiekiem *Rycerłkim CzahTr* A2v.

a. O ruchu Słońca związanym z porami roku [do kogo] (1) : *Solstitium* [= *przesilenie dnia z nocą*], *Obrocenie słońcá* gdy fie do nas náwraca álbo od nas odwraca słońce *Mącz* 398c.

3. Wracać do poprzedniego działania lub stanu; convertere PolAnt, Vulg (4) :

a. Robić to, co przedtem, myśleć o tym, co przedtem (3) :

nawracać się do czego (1): *Te ártykuły [o dobrych uczynkach] Kátholickiey wiáry vprzeymie nam Apoštoł záleca* [...]. *Acz nápomina też/ áby y wiáry nie zániedbywáli; owízem áby fie do niey náwracáli: pokázuiąc iáko ieft wielce potrzebna ku zbáwieniu. WujNT* 784.

nawracać się k(u) czemu (2): ktorzy łpołu w łáłce iego cieřzą ieden drugyego nápominiáiąc/ á záwždy fie k wiernym modlitwám á próžbám fwym náwráciájąc. *LubPs* F4v; *A teraz poznawfzy Bogá/ y owízem poznáni będąc od Bogá: iákoż fie zaś náwracacie ku elementom mdłym y niedořtátecznym/ ktorým zálie z nowu fłużyć chcecie? WujNT Gal* 4/9.

b. *Związać się ponownie z kimś, pogodzić się [ku komu] (1)* : Przeto ták mowi Iehowá [*do Jeremiasza poróznionego z ludem*]/ [...] oni fię niech wrocą ku tobie/ lecz ty nie náwracay fię ku nim. *BudBib Ier 15/19*.

4. *Nastać znowu (o czasie) [do kogo] (1)* : Iuz fyte to do nas złoté látá náwracáią/ Kiedy głupię mijáiąc/ godnym rozdawáią. *PudłFr 7*.

5. *Zmieniać swe przekonania lub postępowanie; reverti PolAnt; converti Vulg (24)* :

a. *Przyjmować mną religię (10)* :

nawracać się z kogo [= *będąc przedtem kim*], *z czego* (3): á nie tylo Chrześcíanie/ ále y żydowie y Pogánie ná to cudo [*znak krzyża świętego na powietrzu*] pátrzyli: á wiele fię ich z błędów náwracáiąc/ wielbili Bogá vkrzyżowánego. *SkarŻyw 277; WujNT Act 15/19*, s. 462.

nawracać się do czego od czego (1): miałeś y brácią fwoię wiele zacnych ludzi z Rułkie⁸⁰ pokolenia/ [...] ktorzy fię do kościoła S. Rzymfkiego iáko do głowy fwey od odłzczepieńftwá náwracáli *SkarJedn 356*.

nawracać się czym (1): wiele fię Heretyków náwracáło [...] fluchánim zbáwienney náuki iego *SkarŻyw 372*.

W charakterystycznych połączeniach: nawracać się do kościoła świętego rzymskiego, od odszczepienstwa, z poganow (pogaństwa) (3).

Zwroty: »nawracać się do Boga« (1): Przetoż ia rádżę/ nie fráłowác tych ktorzy fię z Pogánow náwracáią do Boga [*convertuntur ad Deum*] *WujNT Act 15/19*.

»na wiarę, do wiary, ku wierze nawracać się« (2:1:1): *WróbŻołt S7v*; Przetoż y Apoftołowie fwięci w lifcie onym Synodowym/ [...] pogánom ktorzy fie ku wierze Pána Krytułowej náwracáli/ grzechu nieczyftego zákázuyą. *RejPosWstaw [110³]*; *SkarŻyw 153; WujNT 462*.

Szereg: »nawracać się a wierzyć« (1): Iesli fię náwracácie á wierzyćie/ z całego fercá w Pána náłże⁸⁰ Iezu Chryfta/ [...] wieczney zapláty vzyćie *SkarŻyw 21*.

b. *Poprawiać się z grzechów (14)* : *WróbŻołt O6v*; Iac [= *Matka Boska*] was grzełznych bronię/ y wam gdy fię náwracácie pomagam *SkarŻyw 172*.

nawracać się do kogo [do Boga] (6): iż ftraż/ opieká/ y kázde błogofławieńftwo zówždy [...] okázue fie nád tymi wiernemi twemi/ áby fie niewierny fwiát przypatruiąc temu/ náwracáł fie do ciebie *RejPos 336*. *Cf nawrac się do kogo przez co; Zwrot*.

nawracać się do kogo przez co (1): iż pan fprawiedliwy Sędzia nie zápomni nigdy grzechu/ áby go nie miał kárác/ oprócz tych ktorzy fie przez pokutę do niego náwracáią. *BibRadz I 158c marg*.

nawracać się od czego (1): Y przydźie odkupiciel do Syonu y do onych ktorzy fię náwracáią od złości [*redeuntes ab iniquitate*] w Iákobie *BibRadz Is 59/20*.

W przeciwstawieniu: »nawracać się ... twardzieć« (1): Y dla tego ich też [...] pogubił P. Bog: y teraz gdy fię nie náwracáią/ ále bárżiey twárdzieią/ gubić ich nie przefłáie. *SkarKazSej 683a*.

Zwrot: »nawracać się do (Pana) Boga, do Pana Chrystusa, ku Bogu, ku Panu« = *reverti ad Dominum PolAnt [szyk zmienny] (3:1:1:1)*: A przetoż grzechy fwe vznawáiąc náwracáli fie ku Pánu y zá to plákáli. *BibRadz I 136b marg; HistRzym 47v; BudBib 2.Par 36/13; SkarŻyw 574; WerKaz 300*; że gdy fię grzełzny do Boga náwraca/ on mu wśzyftko zgołá odpufzcza *WysKaz 24*.

Szeregi: »pokutować a nawracać się« (1): Pokutuyćie á nawracayćie fie/ áby zgładzone były grzechy wálże. *KarnNap C3v*.

»upamiętać się a nawracać« (1): ale karze Pan Bog tákie fprofniki wiecznym ogniem/ iefli fię nie vpamiętáią/ á nie nawracáią do Paná Chryštuła zbáwiciela fwego. *WerKaz 300*.

W przen (1) :

Zwrot: »do drogi pańskiej się nawracać« (1): Przetoż niedbáli y wyftępujący od ftárfzych bywáią nápomináni y ftrofowani/ áby fie do drogi Páńkiewy nawracáli. *WujJudConf 157*.

6. *Wystrzegać się czegoś, odwracać się [od czego] (1) :* Mądry boi fię y nawraca fię od złości [*recedit a malo*] *BudBib Prov 14/16*.

Formacje współrdzenne cf WROCIC.

Cf NAWRACAJĄCY SIĘ, NAWRACANIE

ZCh